

Le livret d'exercices (*Caiet de exerciții*) qui accompagne l'ouvrage contient une grande diversité d'applications, destinée à faciliter l'interprétation des faits de langue et à vérifier si les analystes ont fait le bon choix. À cet égard, les auteurs ont offert aux lecteurs des démarches de résolution et la clé des exercices (*Rezolvări*), très bénéfiques pour une meilleure compréhension (p. 99-214).

Nous espérons avoir pu relever en quelques lignes les mérites d'un ouvrage qui constitue une sorte de livre de chevet pour les grammairiens roumains, ainsi que pour les romanistes, qui pourront, de la sorte, avoir accès à une description très moderne et très claire de la langue roumaine. Les faits inventoriés sont très récents, ce qui rend la lecture du livre plus agréable et riche en enseignements syntaxiques.

Adrian CHIRCU

Université «Babeș-Bolyai» de Cluj-Napoca, Roumanie

PASCUAL, José Antonio (2013): *No es lo mismo ostentoso que ostentóreo. La azarosa vida de las palabras*. Barcelona: Espasa Libros, 235 p.

El llibre que presentem no és del tipus que se sol presentar habitualment als *Estudis Romànics*. El mateix autor l'inicia amb aquestes paraules: «No estoy seguro del género al que podría pertenecer este libro. He pensado si no se tratará de un producto híbrido, a medio camino entre la novela y el ensayo». Certament, no és un llibre de ficció literària encara que sí que podríem dir-ne que és un llibre de creació; de creació filològica o de creació lingüística, si es vol dir així, però de creació; bona prova n'és l'elegància i la cura amb què està escrit, amb l'estil i el castellà impecable del mestre José Antonio Pascual, cercant constantment el joc amb les paraules, i incloent-hi comentaris i anècdotes personals; trets, aquests, que l'allunyen del que seria estrictament un assaig científic de to més sec i neutre.

En el subtítol, Pascual ens dona pistes sobre el contingut del llibre; explica la vida, atzarosa, dels mots, o, més ben dit, d'un bon grup de mots del castellà. El primer capítol d'aquest llibre, dedicat a la memòria de la germana de l'autor, s'intitula «El ADN de las lenguas», i, per mostrar com es produeixen els canvis lingüístics, tema recurrent en tot el llibre («Este libro tiene como fondo el cambio lingüístico»), s'obre amb mots del camp semàntic de la tristesa, l'enyor, el dormir i el despertar i l'amor. El següent capítol s'encapçala amb el títol «Acierto y error» i mostra com els errors sovint no ho són tant o són senzillament una mostra de l'evolució que està fent la llengua, evolució que no és «un castigo que afecte a las lenguas» sinó un aspecte «connatural con las lenguas» (p. 17). El capítol III es dedica a «La contaminación de las palabras» i s'hi mostra com els mots no viuen aïllats, sinó que es relacionen amb altres mots, ja sigui de la mateixa llengua o d'altres llengües i, per mostrar-ho, inclou molts exemples, des d'etimologies populars fins a jocs de paraules, ja siguin buscats o no (mostra de l'actitud de Pascual davant dels errors és la inclusió de l'*ostentóreo* que apareix en el títol, que va ser motiu de comentaris de mofa quan el va pronunciar un cert personatge d'escassa cultura però que també havia aparegut en una novel·la escrita per un autor de prestigi [p. 85]). És també en aquest capítol on recull tot de textos de finals del segle XIX i principis del XX que mostren la introducció, l'adaptació i l'actitud dels comentaristes de l'època davant dels anglicismes referits a activitats esportives; textos que ens poden servir per comparar amb les reaccions que suscita avui en dia la introducció de mots referents a les noves tecnologies.

Els tres capítols següents formen un grup temàtic. El capítol IV, «Palabras y esquemas de palabras», introdueix el tema de la morfologia i la formació dels mots. Confronta paraules que, amb diferents sufixos, han adquirit significats de caire oposat, positiu i negatiu (*vergonzante / vergonzoso, consumidor / consumista, benéfico / beneficioso*, fent notar que en altres zones que no siguin Espanya es poden usar diferentment); mots que han estat creats i utilitzats esporàdicament, d'acord o no amb les regles de formació dels mots. «De algunos excesos referentes a la formación de las palabras» és el títol del capítol cinquè, on trobem, per exemple, apartats dedicats a l'ús i abús de sufixos com *-alia* (en tot tipus de marques i noms comercials, i altres sufixos afins com el que ha creat recentment el nom *Bankia*), *-ing*, que sembla dotar d'un cert prestigi tot d'activitats ben habituals (*cocooning* o senzillament quedar-se a casa

gaudint de la llar) o *-azo*. En el capítol sisè, «Entre la creatividad y el desorden», Pascual mostra, amb la inclusió de quadres sinòptics, per què la llengua no sempre té un ordre absolut i per què, per exemple, es pot crear *ininteligible* a partir de *inteligible*, però no **inintendible* a partir d'*entendible*, i com les forces contràries de la regularització i la creativitat han actuat al llarg de la història sobre la llengua.

El darrer capítol (el setè, «Homero también dormita») es presenta al final del capítol sisè amb aquestes paraules: «[el] siguiente, y último, [capítulo], en que me referiré al que parece el recurso salvífico que debería librarnos de cuantos problemas se nos plantean en el empleo de nuestra lengua: el diccionario» [p. 199]. En aquest capítol s'explica com els diccionaris, el *DRAE*, han anat incorporant definicions de nous significats als mots i nous mots. Amb els exemples d'*avilantez*, *detentar*, *enervar*, *exprimir*, *jinglar*, *azagaya*, i *zapear*, juntament amb d'altres que no encapçalen, com aquests, els títols dels subcapítols, il·lustra la tasca lexicogràfica, no sempre lliure d'errors, i que potser no sigui prou coneguda pel lector mitjà.

En tot el llibre, en el transcurs dels capítols, es van entreteixint llaços entre els mots; per exemple, el *liminar* que apareix tot just a l'inici del llibre (p. 39) es recupera després en l'explicació sobre els mots *umbral*, *dintel* (p. 79); a la pàgina 57 Pascual utilitza el mot *enervando* advertint «—en el sentido antiguo de 'debilitar' que tiene *enervar*—», i a aquest *enervar* s'hi dedicarà tot un apartat del capítol 7 (p. 212 en endavant); i així amb molts altres. Aquesta és una constant al llarg del llibre, com també la sàvia mescla de cites de textos que il·lustren els mots: textos del Segle d'Or, de la literatura contemporània, d'autors de les diverses zones geogràfiques de l'espanyol, de textos periodístics, fins i tot dels textos que apareixen en les bafarades dels acudits (p. ex., a la p. 143). La il·lustració de les explicacions es fa també amb la inclusió de mots antics, dialectals (sovint de la zona de Salamanca, mots de la infància de l'autor), però també amb neologismes fins als més actuals, els que estan destinats a continuar vius o mots de vida efímera creats per designar fets o circumstàncies de la història recent (*catastrazo*, *decretazo* [p. 163]).

A més dels mots estudiats o comentats, el lector podrà gaudir també de la riquesa de la llengua de Pascual, que, com dèiem, fa que aquest sigui també un llibre de creació: sens dubte, encara que no es tracti d'una expressió que s'estudiï en el llibre i que no vagi acompanyada de cap comentari de l'autor, no és sense voluntat que s'hi utilitzen expressions com *meter el cuezo* (p. 47) o altres que segurament no tots els hispanòfons han sentit o són capaços d'utilitzar en les seves produccions orals o escrites. El lector curiós i que no tingui aquesta expressió per habitual es preguntarà sobre aquesta expressió i sobre el mot *cuezo* i potser, després de la recerca corresponent, l'incorporarà al seu repertori. Així s'acomplirà el desig que expressa implícitament l'autor: «La lengua no es una enemiga a la que debemos combatir por sus normas extrañas, sino un entrañable instrumento que hemos de tratar de manejar cada vez mejor a lo largo de nuestra vida» (p. 16).

Tot i que el llibre se centra en el castellà, el lector interessat per les relacions entre les llengües (romàniques o no) hi trobarà també apunts d'interès, ja sigui per veure com les llengües han utilitzat recursos diferents per designar els mateixos conceptes o sobretot també per veure com les llengües estan estretament relacionades i els mots han viatjat i viatgen d'una llengua a l'altra. Com a exemple del que diem valgui la pàgina 183 on s'expliquen, en un espai ben reduït, aspectes de dialectologia de la llengua d'oïl (való, *rescaper*), de préstecs de l'espanyol al francès (*escapade*) i del francès antic a l'anglès (*to escape*). I tot això de manera ben amena a partir de l'anècdota d'una senyal de tràfic que indica *escape* per indicar on hi ha el lateral de grava destinat a la frenada d'emergència dels vehicles que poguessin perdre els frens en una gran pendent d'una carretera del País Basc francès.

El llibre també és una invitació al lector. Una invitació a utilitzar els recursos de la llengua, amb estimació i respecte, però també sense por d'equivocar-se. El segon capítol, «Acierto y error», s'obre amb aquesta constatació: «mejor que afear a nadie por sus equivocaciones es explicarle las razones de estas, es decir, las razones de las palabras. A sabiendas además de que no hay quien se libre de errores» (p. 41). Citant obres de la literatura espanyola, però també d'altres llengües en traducció, Pascual assenyala fins i tot la creativitat que poden tenir els errors. I és que Pascual sempre ha tingut una actitud gens dogmàtica amb el que es poden considerar errors i amb la prescripció de certs usos (vegi's per exemple

les consideracions que fa sobre *castellano / español, America Latina / Hispanoamérica / Iberoamérica* [p. 68]). En el llibre sovint al·ludeix a cartes o altres comunicacions que ha rebut de persones que critiquen indignadament el que consideren usos erronis (p. ex. *oir / escuchar* [p. 48]) i mira de relativitzar-los o mostra que, en realitat, tenen un ús en zones de l'espanyol, en autors de prestigi, etc.

I el llibre és també una invitació al lector perquè usi els recursos lingüístics de l'Acadèmia Espanyola, en principi destinats als filòlegs, però que la xarxa ha posat avui en dia a l'abast de qualsevol; en l'últim terç del llibre, a partir del subcapítol «un laboratorio de campaña» (p. 168), Pascual proposa al lector que es construeixi el seu propi laboratori lingüístic a partir de les eines i bases de dades que la Reial Acadèmia Espanyola posa en obert a disposició dels usuaris a la xarxa («algo que puede hacer cualquiera si dispone de acceso a internet» [p. 172]). Fins i tot el remet a recursos en línia d'altres institucions i per altres llengües (p. ex. el TLF o OED [p. 190], el TLIO [p. 172]) o a la idea que «la propia red puede funcionar como un corpus» (p. 173). I, per invitar el lector a fer les pròpies cerques, explica els processos que ell mateix ha seguit per investigar alguna de les històries que explica en el llibre, des de la part més mecànica de la cerca en les bases de dades fins a l'elaboració de conclusions («Daré cuenta del camino que he seguido para enterarme de cómo ha ocurrido esto, con el fin de animar a mis lectores a que se atrevan ellos también a hacer lo mismo en otras ocasiones»; «busqué allí [en el CDH] *certeza, certidumbre, incerteza e incertidumbre* y comprobé que la voz registrada más temprano era *certidumbre...*»). Possiblement no tots els lectors tindran la curiositat, l'habilitat o l'interès per fer-ho, i certament encara menys podran extreure'n les conclusions que en pot extreure un sagaç i experimentat filòleg com Pascual, però el llibre contribuirà sens dubte a fer conèixer aquestes eines entre el públic, els estudiants i fins i tot entre els filòlegs que encara no les coneixen (i, si aquesta ressenya contribueix també a que algun lector dels *ER* hi accedeixi, ens en donarem així mateix per satisfets).

En resum, el llibre que ressenyem és una festa; una festa de la llengua, feta per una persona amb la modèstia dels savis, que ha gaudit escrivint-lo i que convida el lector a participar-hi. Esperem que Pascual faci realitat l'amenaça amb què clou les darreres pàgines d'agraïment a una llarga llista de persones: «han sido decisivos para que viera la luz este libro y hasta para animarme a preparar otro, con el que me atrevería a amenazar al lector».

Maria Reina BASTARDAS I RUFAT
Universitat de Barcelona

PLA, Xavier (curador) (2012): *Maurras a Catalunya: Elements per a un debat*. Barcelona: Quaderns Crema, 287 p.

No és gaire freqüent trobar avui dia estudis dedicats a Charles Maurras, el fundador d'*Action Française*. Tal vegada per aquesta raó Xavier Pla, el curador, sent la necessitat de titular la seva presentació «Justificació» i cerca la ratificació de la seva intencionalitat en l'exerg de Maurici Serrahima: «*L'estranya influència de Maurras...*». Aquesta frase resumeix molt bé el contingut del llibre: "estranya" al·ludeix a la paradoxal força que el pensament maurrassià ha assolit i "influència" evoca la seva repercussió en els ideòlegs catalans.

Des de les primeres línies, Pla es col·loca sota l'autoritat d'un mestre indiscutible: Antoine Compagnon, sens dubte l'especialista de teoria literària més influent i mediàtic de França. L'autor de *Les Antimodernes* reconeix que l'estudi d'aquest personatge el porta indiscutiblement a Maurras. D'altres erudits, com Tony Judt, fan també palesa la dimensió d'aquest intel·lectual als anys 20 del passat segle.

Xavier Pla dona una definició exacta de la personalitat de Maurras: «un intel·lectual d'extrema dreta, monàrquic, felibre, antiromàntic» (p. 8). De la mateixa manera que el contextualitza assenyadament: contemporani de Gide, de Valéry, de Claudel, de Proust, de Péguy; amic de Mistral, de Barrès i de Léon Daudet; gran admirador de Stendhal; seductor de la intel·lectualitat catalana entre finals del segle XIX i començaments del segle XX. I després ressegueix les etapes més importants d'aquesta seducció